

ВІДГУК
опонента на дисертацію Рябченко Катерини Сергіївни
на тему «Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо
неповнолітніх», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі
знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми. Згідно з ч. 2 ст. 3 Конституції України держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Надзвичайно важливою ця відповідальність є під час здійснення кримінального провадження, спрямованого на встановлення всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення з тим, щоб орган досудового розслідування і суд прийняли законне, обґрунтоване й неупереджене процесуальне рішення. Під час доказування цих обставин максимальним є ризик порушення конституційних прав і свобод громадян, для уникнення якого в чинному КПК України передбачено систему процесуальних норм, що регулюють діяльність сторін та інших учасників кримінального провадження щодо збирання, перевірки й оцінки доказів. Зазначену діяльність здійснюють під час проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій відповідно до процесуальної форми кримінального провадження, щоб дістати належні й допустимі докази та використовувати отримані фактичні дані під час доказування і виконання завдань кримінального провадження, визначених у ч. 1 ст. 2 КПК України.

З середини XIX ст. науковці та практичні працівники значну увагу стали приділяти належному унормуванню питання встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, зокрема особливостям предмета доказування щодо неповнолітніх (ст. ст. 91, 485 КПК України).

Важливого значення у встановленні обставин, які підлягають доказуванню щодо неповнолітніх, набуває необхідність з'ясування у кожному кримінальному провадженні його визначальних елементів. Саме від того, наскільки якісно буде здійснено процесуальну діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду, наскільки повно буде зібрано й оцінено

докази та їх процесуальні джерела, що підтверджують чи спростовують зазначені обставини, залежить правильне вирішення питання щодо подальшого руху матеріалів кримінального провадження.

Необхідність їх комплексного вирішення обумовлюється не тільки потребами науково-дослідної, а й правотворчої та правозастосовної діяльності. Вирішення багатьох питань, пов'язаних з темою даної наукової роботи, становить особливу актуальність у зв'язку з необхідністю внесення змін до кримінального процесуального законодавства України та повинні стати практичним інструментарієм для слідчих, прокурорів і суддів.

Про актуальність обраної теми дисертантом теми свідчить також її зв'язок науковими програмами, зокрема обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015); Стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015); Стратегії розвитку органів системи МВС на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р.); Переліку перспективних напрямів кандидатських та докторських дисертацій за юридичними спеціальностями (рішення президії Національної академії правових наук України від 18 жовтня 2013 р. № 86/11); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 26 грудня 2017 р., протокол № 28).

Дисертація К.С.Рябченко підготовлена з урахуванням сучасних тенденцій розвитку юридичної науки. Ознайомлення з методологічним апаратом дослідження дозволяє зробити висновок про достовірність отриманих висновків і результатів. Це стало можливим завдяки добре обґрунтованій науковій логіці дослідження, починаючи з чітко визначених об'єкта та предмета, конкретних завдань, застосування відповідних загальнонаукових та галузевих методів дослідження, всебічно опрацьованій теоретичній та нормативній основі.

З цих міркувань є всі підстави стверджувати, що обрана дисертантом тема для дослідження має пріоритетний для потреб правоохоронної практики характер, важливе теоретичне й прикладне значення й, безперечно високий рівень актуальності.

Також слід відзначити, що при виконанні дослідження дисертантом використано масив емпіричних даних, які покладені в основу висновків за темою дослідження ї становлять: узагальнені результати опитування респондентів, що проводилося впродовж 2019–2021 рр., серед яких 85 слідчих Національної поліції України м. Києва, Київської області; рішення Європейського суду з прав людини; Конституційного Суду України; узагальнена практика та інформаційні листи Верховного Суду; судові рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Заслуговує на увагу здійснення автором ґрунтовний аналіз наукових розробок та дисертаційних досліджень, що виконувалися останнім часом в Україні. Це свідчить про якісне висвітлення здобувачем наявного стану наукового опрацюванню досліджень питань.

Проаналізувавши дисертацію, автореферат та публікації К.С. Рябченко з теми дослідження підтверджую, що накові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими.

Положеннями дисертації, які визначають наукову новизну дослідження, сформульовані на належному рівні. Оцінюючи новизну основних положень, висновків та пропозицій слід відзначити, що в дисертації визначено конкретні завдання, розв'язання яких дозволило одержати нові теоретичні положення та висновки, що виносяться автором на захист.

Найбільш значущі положення дисертації викладено у семи наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, що включені МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні, а також три тези доповідей на науково-

практичних конференціях(стор. 21). Зміст опублікованих робіт відповідає тематиці дисертаційного дослідження та його змісту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, викладені в дисертації, а також сформульовані висновки та пропозиції мають прикладний характер, використовуються та можуть бути використані у: *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до норм чинного КПК України, розробленні та удосконаленні норм інших актів законодавства; *правозастосовній діяльності* органів досудового розслідування, адвокатури, прокуратури та суду, при розробленні й удосконаленні відомчих нормативно-правових актів і методичних рекомендацій з питань, пов'язаних із з'ясуванням обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України); *науково-дослідній діяльності* – при подальшому дослідженні предмета доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітнього (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ); *освітньому процесі* – при написанні окремих розділів підручників, навчальних посібників, підготовці лекцій і проведенні занять за відповідними темами з відповідних навчальних дисциплін (акти впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Віддаючи належне Катерині Сергіївні щодо достатньо глибокого дослідження обраної для дисертації теми, разом з цим необхідно відзначити, що дисертація містить також положення, висновки і пропозиції, які є спірними або мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації, уточнення або окремого пояснення. Серед них варто відзначити такі:

1. На думку опонента у першому розділі «Теоретичні основи дослідження предмета доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх» було б доцільно виділити окремий підрозділ «Стан наукового дослідження проблем предмету доказування у кримінальному провадженні

щодо неповнолітніх», у якому приділити увагу саме сучасним науковим дослідженням вчених по даному напрямку, розділивши чи згрупувавши за такими критеріями: 1) дослідження монографій та дисертацій; 2) дослідження науково-методичних джерел (підручники, методичні рекомендації, методики тощо); 3) дослідження за статтями окремих вчених. В

2. Розкриваючи зміст підрозділу 1.3 «Міжнародні стандарти здійснення кримінального провадження щодо неповнолітнього в українському кримінальному процесі» автором визначено міжнародні стандарти кримінального провадження щодо неповнолітніх із поділом на дві групи: 1) загальні стандарти, що притаманні усім неповнолітнім учасникам кримінального провадження без винятку; 2) спеціальні стандарти, що застосовуються у національному кримінальному процесі залежно від конкретного процесуального положення неповнолітньої особи, яку залучено на певній стадії кримінального провадження.

На нашу думку доцільно також було б більш детально розглянути також саме зарубіжний досвід країн, як США, Великої Британії, країн Європейського Союзу (Нідерланди, Німеччина), пострадянського простору та розвинутих азіатських держав, наприклад Японії та Китаю. Також у дослідженні не вказано чи пропонує автор імплементацію міжнародних норм у національне законодавство, а точніше яких саме норм. З цього приводу на захисті хотілося почути аргументовану відповідь.

3. Автором вперше аргументовано позицію щодо отримання рекомендації психолога, який найбільш об'єктивно зможе у кожному випадку оцінити рівень психічного розвитку неповнолітнього та ступінь наявних для нього ризиків щодо розгляду кримінального провадження в судах усіх інстанцій у закритому чи відкритому судовому засіданні. На нашу думку, в цьому аспекті також слід було висвітлити основні переваги даної роботи, що позитивно вплинуло б на розвиток подальших наукових досліджень здобувача та розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення роботи Національної поліції України у цьому напрямі.

Проте слід відзначити, що наведені зауваження не зменшують наукової та практичної значимості роботи, мають окремий обмежений характер і не знижують загальний високий рівень виконаної К.С. Рябченко роботи. Дисертація є самостійно проведеним дослідженням, яке являє собою завершену працю, що вирішує наукову задачу вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності муніципальної міліції. Теоретичні результати й наукові положення характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертанта у юридичну науку. Вдалий вибір і належне висвітлення у дослідженні проблемних питань, їх. актуальність, розумне співвідношення теоретичних викладів та прикладів, чіткість аргументації наукових висновків та узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зазначені вище зауваження стосуються дискусійних питань або не цілком чітких формулювань і не можуть вплинути на загальну позитивну оцінку дисертації. Сподіваємося, що К. С. Рябченко ці зауваження врахує в подальшій науковій та педагогічній діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Дисертація Рябченко Катерини Сергіївни «Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретну наукову проблему, яка має істотне значення для кримінального процесуального права, на підставі чого внесено змістовні пропозиції стосовно вдосконалення КПК України та практики його застосування.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є кваліфікованою, завершеною працею, у якій не виявлено порушень академічної доброчесності. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично й літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим МОН України вимогам.

Дисертація відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а її автор, – Рябченко Катерина Сергіївна, на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – «Право».

Опонент:

**Начальник 3-го науково-дослідного відділу
науково-дослідної лабораторії проблем
правового та організаційного
забезпечення діяльності Міністерства
Державного науково-дослідного
інституту МВС України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Валентина Дрозд

Після В. Дрозд заслуго

Заступник ректора НДІ МВС України

Т.В. Оприсяско